

Det kan kanskje synes som Hans Wilhelm sen har villet oppdra konkurransen med sin Jonas som utbragte noen tid i hvalfiskens buk. Wilhelm sen har det imidlertid langt mer luftig og bekvemt enn Jonas, selv om han befinner seg innenfor robenene til en ruvende blåhval. Senen er hentet fra hvalmuseet på Statistikk og er under demontering, og det er demonteringen av blåhvalen Wilhelm sen her er i full gang med. Wilhelm sen er for det meste alene om denne jobben, forteller han, men når det er bunge løst må han ha hjelp. Og en del skje blir det nok uventet med de skjeleterne han har å hanske med. — Men er De nu sikker på at De

kan få bakk dem riktig sammen igjen, spør vi. — A joda, jeg må merke sjeleledene da vet De, etter hvert som jeg tar dem ned. Og så har jeg vært på hvalfangst, og det er en god hjelp, sier Wilhelm sen som egentlig er maskinist av fag og nu bor i marinebyen Horten, skjønt han er gammel Tønsberg-gutt. I sommer har han imidlertid vært alserone oppe på hvalmuseet så det er kjente områder han beveger seg på. — Det var mye folk her og tiden gikk som en royk, forteller han. Dansker og svensker var det en hel bråte av — og enskelsmenn heller ikke så få. Frankmenn og til og med sveitsere var på besøk.

De ulike gjenstander må ikke berøres står det på en plakett ved siden av sjelelefanten. Plakaten står der ennå midt oppe i demonteringskaoset. Det er såmen ikke noe rart i at sjelelefanten reiser seg i himmelroende protest når gjenstandene i den grad berøres at finnvalens rygg-rad ligger stabilt som mursten ved dens føtter — hvis man da kan snakke om føtter i forbindelse med en sjelefant. Men det er ingen grunn til å ta saken så tungt. Forhåpentlig vil den dag opprinne i en ikke altfor fjern fremtid da både sjelelefanten og hvalskjelettene og de andre museums-gjenstandene får et bedre sted å være nede på fylkesmuseets areale.

Det endte med at de fleste gjenstandene ble plassert i et stort møterom. Saken måtte organiseres. Kulkrådet formann erklærte, at rådet var parat til å ta seg av saken. Tilbudet ble mottatt med glede som selvagt var. Trygve Lie stod oppe i stort arbeid — man kan si overmenneskelig arbeide. Her møtte han en offentlig mellusjon som var villig til å avlaste ham på et så vesentlig punkt som — så så det ut — bestatt den fornødne kompetanse og erfaring. Det ble en høyst uheldig affære. Kulkrådet hadde løst sin rent administrative oppgave utmerket. Men det var ikke innstillet på positiv virksomhet. Saken ble liggende og drive. Bortsett fra skippersredernes store innsats ved å kontrahere amerikanske kull — en bestilling, som ut fra den tids økonomiske forhold innebar en stor risiko, ble i realiteten intet gjort. Nu forstår man også, at det var umulig å gjøre noe. Storbritannia ønsket å forbyne Norge tilfredsstillende, men det ønsket ikke å gi landet den nødvendige støtte som store reserver ville medføre. Den under krigen 1914-1918 anvendte kullboikott hadde vist seg å være et våpen, som man nå hadde gitt opp.

Et statsmonopol gled stille inn

102523

AV direktør Lorenz Vogt

Den 28. september brakte «Tønsbergs Blad» en meget interessant artikkel om «Den stille sosialisering» skrevet av en fremstående kjennner av lovgivningen på det økonomiske område. Det var en av de artikler som det var vel verd å oppbevare.

Næstenstående fremstilling av utviklingen av et enkelt statsmonopol viser hvorledes selv et direkte sådant kan bli stille inn.

Det stod kamp om kornmonopolet. Det ble vedtatt under strid. Det ble oppbevart etter langvarige diskusjoner og så etter innført igjen. Nu er det ca 30 år gammelt og er glidd i den grad inn i folkets bevissthet, at et forsøk på å få det oppbevart, neppe er praktisk politikk.

Om Vinmonopolet: var striden ikke mindre hård. Boigene kan tildels merkes.

Monopolet for innførsel av fast brensel — kull og koks — har aldri vært noen kamp. Dog er det blitt en kamp, som aldri er blitt skrevet, men mindre interessant og den har

fått en viss særlig aktualitet ved Kohns opplysninger om russiske planer om kullbase i Norge for siste verdenskrig.

Da Ententen i Versailles hadde gitt Polen korridoren, åpnet det samtidig et farlig konkurranse for den britiske kulleksport. Fra 1927 og utover gjorde denne konkurransen seg særlig gjeldende. I 1930 var den kommet så langt, at Storbritannia sendte en særlig delegasjon til de nordiske hovedsteder for å se på forholdene. Den fikk i Norge klar beskjed «De britiske kull var ikke konkurransedyktige». I 1933 tvang Storbritannia ved handelsavtalen de nordiske land til å ta visse prosenter av kullimporten fra Storbritannia. På Norges part falt 70 pst. — Svalbard ikke medregnet. Til gjennomsnitt herav nedsettes Kull-

rådet. For å muliggjøre arbeidet ble det vedtatt kull- og koksimportforbud med lisens for import. Kulkrådet varetok saken — jeg tror jeg tror si monstergyldig. Storbritannia fikk sine 70 pst., men aldri synderlig mer — neppe nåsinnne over 71 pst. Kullimportforbudet hadde en hensikt: Gjennomsnittet av Englands-avtalen. Men når det først var der kunne det brukes også i andre øyemed — enten man vil anse dem for gode eller mindre heldige.

Det første tilfelle inntraff i forbindelse med den nylig av Halldan Kohn omtalte russiske kullaffære. Dennes forløp var følgende: Sovjet hadde avtalt med konsul Berg i Tromsø, at denne skulle holde et russisk kullager til bruk for russiske fartøyer. Affæren var iallfall i formen en fullt legal forretningsaffære, som ikke støtte an mot norsk lov. Om den var ment som springbrett for noe mere og hvordan den eventuelt senere ville bli utnyttet er en annen sak. Den russiske minister i Oslo fikk i oppdrag å undersøke om der var toll på kull i Norge. Han spurte helt ordinært Utenriksdepartementet herom. Dette sendte forespørselen videre til Tolldepartementet og etter behørig tid kom svar tilbake: Nei, der var ikke toll på kull. Dermed trodde russerne den hellige grav var forvart. Ingen spurte om importforbud og ingen svarte herpå. Man kan vel si, at den russiske minister i Oslo — seft fra russisk synspunkt — burde vært noe bedre orientert og vist noe større omtanke. Om saken vil ikke direkte fremkalle hans senere tilbake-kallelse var den under alle omstendigheter ikke egnet til å styrke hans stilling. Importforbudet, som den norske regjering brakte til anvendelse, uaktet det var vedtatt i en ganske annen hensikt, kom på russerne som en overraskelse. Alle tør idag sikkert være enig om, at regjeringen i denne sak opptrådte riktig og forutsende.

Høsten 1939 kom fra regjeringens side kravet om, at der skulle skaffes kullreserver, Storbritannia, som etter Polens fall hadde overtatt den hele kullleveransen, var en god leverandør til dekning av Norges vanlige behov. Men der ble intet til. Reserver. Visse tilbud fra tysk side førte ikke til noe uten at det er grunn til å gå nærmere inn på årsakene. Datterende handelsminister Trygve Lie, som var en meget energisk herre, og har den utvilsomme fortjeneste av landets gode forsyningsforhold fremover til 9. april

Imidlertid ble Trygve Lie mere og mere utålmodig. Det gamle kulkråd, hvis opprinnelige oppgave var falt bort, ble avløst, diverse personforandringer ble foretatt innen sakens ramme. Trygve Lies utålmodighet ble sterkt rettet mot de private kullimportører, som han mente var for passive. «Enten skal disse folk ta en risiko i en farlig tid. Eller de skal også bli sjaltet ut, når tidene blir normale.» Det var hans parole. Det viste seg umulig å få kullimportøren til å komme til en positiv innstilling til problemets løsning. I det avgjørende møte var Lysaker Kullkompani som møtte ved dets eler, skipsreder Ludvig Lorentzen, den eneste positive. De øvrige lot seg representere av kontorsjefer. Uten at man var kommet til noe positivt resultat med de private som aktive deltagere, kom 9. april 1940. Der ble ikke lenger spørsmål om noen ordning med de private. I realiteten hadde de sjaltet seg selv ut likeså meget som de ble sjaltet ut. Norsk Brændselsimport A.S. ble dannet som et rent statsforetagende. Av kapitalen på 500 000 kroner var 499 800 kroner statens. Ved hjelp av importforbudet kunne det gies monopol, uaktet forbudet var gitt i en ganske annen hensikt. Og etter krigen ble dette monopol opprettet. Selv om det har vært gjenstand for kritikk, er det i virkeligheten stille glidd inn i bevisstheden. Og selv om nok mange rent prinsipielt holder på den frie handel, følger flere seg vel i ly av sin kvote. Er den hjemlige kullhandel vel ikke særlig spennende, gir den enn begrensete muligheter for det private initiativ, så fører den på den annen side til en behagelig tilværelse og til et sikkert levebrød. Det bestående har alltid sine fordeler.

Men selve uttrykket er interessant. Man vedtar en lov, hvis grunnleggelse er klar. Men man vet intet om, hvortil den vil bli anvendt. Det vil fremtiden vise. I dette tilfelle har en lov som er blitt til utelukkende for å regulere for å regulere forholdet mellom engelsk og andre lands leveranse først til et statsmonopol på et tidspunkt da loven hadde tappt sin interesse for det for all, for hvilken den var gitt. Den bare vedble å bestå. Og mange av de mennesker, som sikkert ville reagert vokst mot et monopollov, avfinner seg relativt smertefritt med det monopol, som er lisert inn på dem.

Ukens Gallup:

Hvis det skulle finnes noen som tvilte på at den norske befolkning opplever ønsker fred, eller som tror at de senere mer ønsker om akkresjon, resultatene av denne ukens Gallupundersøkelser være opplysende lesning. De mange og påtrengende internasjonale vanskeligheter til — boligmangel, prisstigning, rasering, bekjempelse av sykdom osv., samler befolkningen seg om ett ønske: fred mellom nasjonene.

Et representativt tverrsnitt på ca. 2000 norske kvinner og menn er blitt personlig oppsøkt og stilt spørsmål av instituttets medarbeidere. Spørsmålet var samme ordlyd fra landene til følgende, nemlig: «Sett at Deres avis morgen i en sver overskrift tvers over hele forsiden bringer melding om en stor begivenhet. Hva ville De helst at overskriften skulle meddele?»

Svarene gir disse opplysningene om folks mest brennende ønsker:

Fred i verden, mellom nasjonene, evig fred	46 %
Fred i Korea	22 %
Førsteleie øst-vest, slutt på den kalde (og varme) krigen	9 %
Forbedring, forbedring av Veststankarden	5 %
Opphevelse av rasjeringene	4 %
Boliger for alle, slutt på boligkrisen	1 %
Universalmiddel mot krig	1 %
Politiell, all sykdom	1 %
Personlig gevinst i lotteri	1 %
Tippling	1 %
Innskrenkninger i det militære	1 %
De andre svar	10 %
Kan ikke ta standpunkt	10 %
Sum 100 %	

Summen overstiger 100 pst. fordi noen ga uttrykk for mer enn ett ønske.

Fred i verden var overlegent det største ønsket i alle slag, men enda noe sterkere blant kvinner enn menn, sterkere blant eldre enn yngre, sterkere i høyere inntektsslag enn i lavere og enda noe sterkere i Trøndelag og Nord-Norge enn i de andre landsdelene. Fred i Korea, ble nevnt oftere av yngre enn av eldre, oftere på Øst- og Vestlandet enn i de andre landsdelene og av funksjonærene oftere enn av de andre yrkesgruppene. Ønsket om forstærket øst-vest ble uttalt oftere av menn enn av kvinner, allers hyppigst av de funksjonære gruppene.

Wid. Copy. Right Norsk Gallupinstitutt A/S. Hærenett Tønsbergs Blad.

Hvite som be...
Bare al...
en eien...
or sam...
avholde...
I løpe...
vedbyr...
tende o...
tatt av...
Bare al...
leiet h...
lagt me...
petisert...
slik de...
oljefyr...
salonger...
det var...
unnag...
De må...
E dette...
det det...
dens k...
tende...
s plass...
Kjøtt...